

Recept na odborný seminář

Jana Haková

dramaturgie

Následující řádky nemají za cíl uvést novou metodu vzdělávání a rozvoje lidí, jejich úkolem je představit ucelený pohled na tvorbu odborného semináře realizovaného zážitkovou metodou, na němž se podílí vícehlavý realizační tým. Pro lepší porozumění textu budou metodické stati doplněny o příklady práce na tvorbě *Psychosemináře 2008*, jednoho z odborných seminářů *Prázdninové školy Lipnice*. Seminář byl pětidenní, s účastnickou skupinou čítající dvacet čtyři lidí pracujících se zážitkovou pedagogikou.

Volba tématu

Na samém začátku stojí kromě motivace a zdravé dávky ambicióznosti realizačního týmu také nutnost vymezit odborné téma, které má seminář zpracovat a předat svým účastníkům. Je to důležité nejen kvůli čitelnosti nabídky navenek, aby veřejnost věděla, co seminář nabízí, ale i kvůli následné dramaturgické práci, při níž je vymezený okruh témat týmem přetavován do programových bloků.

Lektoři na základě svých odborných znalostí, vlastních praktických zkušeností a vzdělávacího záměru akce společně formulují hlavní téma a určitý počet jeho podtémat (podle délky semináře). Hlavní téma k tvorbě programu semináře nestačí, je samo o sobě zpravidla příliš obecné a také obsažné. Z obecného se špatně definují cíle a konkrétní obsah semináře, u obsažného hrozí nebezpečí, že se akce dotkne spousty témat jen letmo a povrchně, a nepřinese tak očekávaný odborný rozvoj účastníků. Podtémata jsou konkretizací hlavního tématu a svými názvy již předurčují obsah vzdělávacích bloků semináře.

Ideálním nástrojem pro definování podtémat je brainstorming vztažený k hlavnímu tématu a následné stanovování priorit všech odborných okruhů, které padly, vzhledem k záměru celého semináře.

■ Příklad z *Psychosemináře 2008*

Záměr semináře: vybavit lidi pracující se zážitkovou pedagogikou odborným know how v oblasti psychické bezpečnosti tak, aby jej byli schopni prakticky používat při práci na zážitkových kurzech.

Hlavní téma: psychická bezpečnost na kurzech zážitkové pedagogiky.

Podtémata: diagnostika účastníků, prevence psychických poranění, psychicky náročný program, rozbor psychicky náročného programu, práce s námitkou, krizová intervence. →

Stanovení cílů

Lektorský tým pečlivě vybírá, formuluje a poté naplňuje cíle tak, aby seminář vytvořený podle nich měl co největší dopad na účastnickou skupinu v souladu s jeho záměrem. Ještě přínosnějším pro všechny zúčastněné se však seminář stává, když tým nezapomene sám na sebe a v rámci rozvoje, který poskytuje jiným, usiluje také o rozvoj osobností svých členů. Aby odborný seminář přinesl co nejučinnější rozvoj obou stran, je při definování jeho cílů potřeba uvažovat ve třech teleologických rovinách – o cílech rozvíjejících účastníky, o cílech rozvíjejících metodu a o cílech rozvíjejících realizační tým.

Cíle rozvíjející účastníky

Lze snadno formulovat z balíčku zvolených podtémat, když si tým u každého z nich zodpoví otázku *Co chceme, aby účastníci po absolvování semináře z daného tématu zažili, znali a uměli?*

■ Příklad z *Psychosemináře 2008*

Cíle z tematického okruhu „prevence psychických poranění“ jsme formulovali následovně. Účastníci po absolvování *Psychosemináře 2008* budou:

- orientovat se v základních kategoriích psychopatologie osobnosti účastníka,
- znát psychické bezpečnostní standarty *Outward Bound*,
- mít zkušenost s promyšlením dramaturgie kurzu z hlediska psychické bezpečnosti,
- přemýšlet při své práci o instruktorské etice.

Cíle rozvíjející metodu

souvisejí s otázkami *Jak náš záměr co nejlépe metodicky uchopit? Co nového přinese do oblasti zážitkového vzdělávání? Jak co nejučinněji propojit zážitek, vzdělávání a nácvik konkrétních dovedností? V čem seminář vylepšit? Jak daleký přesah semináře očekáváme?* atp.

■ Příklad z *Psychosemináře 2008*

Cíle rozvíjející metodu:

- zvýšit odbornou kvalitu semináře inovováním stávajících teoretických bloků, přepracováním skript a zařazením jednoho nového tématu do programu,
- prohloubit zážitek psychicky náročného programu inovováním hry *Válečník*,
- napsat a získat grant, který by projekt zprofesionalizoval.

Cíle rozvíjející realizační tým

Lze stanovit dle chuti týmu učít se a zkoušet nové věci jakkoli související s připravovaným seminářem. Kromě společně formulovaných cílů této oblasti je ideální, když si každý člen týmu také pojmenuje své osobní cíle, ke kterým bude při práci na společném projektu individuálně směřovat.

■ Příklad z *Psychosemináře 2008*

Cíle rozvíjející kompetence realizačního týmu:

- pracovat efektivněji ve fázi přípravy semináře a při přípravě velké zážitkové hry,
- rozvinout kompetence elévů v práci s dramaturgií zážitkové pedagogiky tím, že budeme pracovat při přípravě i vedení všech programů v metodických dvojicích lektor-elév.

Příklady osobních cílů:

- být více v kontaktu s účastníky i po skončení programu,
- být citlivější ke skupině a nebát se pracovat s tím, co sama nabídne nebo aktuálně poptává.

Z kurzu *Psychosemináře*, 2008. | foto © Tomáš Nechtuný

Dramaturgie odborného semináře

Teprve na základě stanovených tematických okruhů a jasně formulovaných cílů je možno přistoupit k tvorbě programového scénáře. Cest, jak jej vytvořit, je několik. Třeba si nejdříve určit, kolik času semináře chceme věnovat předávání teorie, kolik nácviku a kolik zážitku na vlastní kůži, a podle této šablony rozdělit program do bloků **znalosti/dovednosti/zážitek**. Barevně označit tyto bloky ve slepém scénáři, pak hledat jejich konkrétní obsah a následně doplňovat vzájemně odborné návaznosti.

Nebo je možné seřadit témata do souvislého sledu podle jejich logické kontinuity, označit ta, u nichž je nutné doplnit teorii nácvikem, a tento řetězec položit do časových oken tak, aby žádný den nebyl odborně předimenzovaný. Případnou odbornou hustotu je možné naředit několika zážitkovými programy, které provětrají mozkové závity a udělají v nich místo pro další teorie.

Do třetice se dá vyjít ze seznamu vybraných odborných témat a slepého scénáře semináře. Do něj umístíme nejprve velké programové bloky, se kterými je později obtížné ve scénáři hýbat, a pak kolem nich doplníme zbývající odborná témata a zážitkové hry. Je nutné najít nějaký pořádací klíč, aby ve scénáři neležely jen tak náhodně. Takovým klíčem může být opět vyváženost odborných témat v průběhu celého semináře, stupňování náročnosti tréninku konkrétních dovedností, potřeba opakování již probrané teorie v nových modelových situacích atp. Způsobů, jak sestavit programový scénář odborného zážitkového semináře, je jistě ještě více. Tato část práce, tzv. praktická dramaturgie, je však při tvorbě jakékoli zážitkové akce zásadní, protože v ní dochází k překlopení teoretických úvah o tématech a cílech do podoby konkrétního scénáře, jehož jednotlivé programové bloky mají naplnit záměr celé akce. →

■ Příklad z *Psychosemináře 2008*

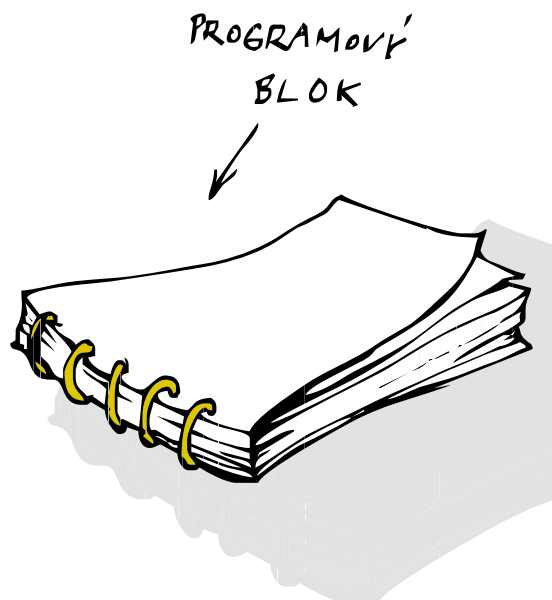
Rozhodnutí zpracovat „psychickou bezpečnost“ v zimě 2007 padlo proto, že do té doby na toto téma neexistoval žádný ucelený vzdělávací seminář realizovaný zážitkovou metodou. Ležel před námi prázdný list a podobu semináře jsme vytvářeli od nuly. Na první přípravnou schůzku si každý přivezl seznam **zážitkových psychoprogramů**, které zažil sám jako účastník nebo je uváděl jako instruktor, a dále seznam **odborných témat**, která chceme nabídnout. Jako klíč k umístění témat do scénáře posloužila jejich logická následnost. Vzniklo takové pořadí: diagnostika účastníků, prevence psychických poranění, psychicky náročný program, rozbor psychicky náročného programu, krizová intervence. Vrcholným tématem, které kladlo největší nároky na kompetence účastníků, byla „krizová intervence“. Veškerá předcházející témata jsme z hlediska psychického poranění vnímali jako preventivní, kdežto „krizová intervence“ již je technika řešení nastalé krizové situace. Pro doznění vrcholu a pro návrat k tématu bližšímu běžné kurzovní realitě byla na závěr začleněna „práce s námitkou“. Vzniklo tedy **pořadí odborných témat** a dostavila se otázka, jak je umístit do čtyřdenního scénáře. Probrali jsme, která z nich chceme podpořit zážitkově a u kterých je zásadní praktický nácvik. Např. téma „rozbor psychicky náročného programu“ jsme měli v úmyslu zpracovat pomocí praktického tréninku, ale ještě předtím mělo být účastníkům umožněno zažít kvalitní rozbor vedený námi lektory, aby získali společnou zkušenost a věděli, jak takový rozbor může vypadat. Abychom měli co rozebírat, přirozeně vyplynula nutnost zařadit do scénáře jednu silnou psychicky náročnou hru. Když bylo takto rámcově probráno každé z témat, mohli jsme nastoupit cestu **umístování velkých programových bloků**. U každého tématu proběhla diskuse, kolik času budeme potřebovat na jeho předání účastníkům, tedy na dosažení cílů u daného tématu stanovených. Umístování odborných bloků jsme podrobovali dramaturgickým zásadám, konkrétně byla využita **práce s vrcholy** – odborným vrcholem se stala krizová intervence a zážitkovým premiérová hra *Válečník*, vytvořená s cílem

poskytnout psychicky i fyzicky silný zážitek. (V rámci této hry se dočasně vytvoří z účastnické skupiny manželské páry, které spolu po námluvách sepisují svatební smlouvy, baví se o rodinných tradicích a hodnotách, stráví spolu svatební noc a poté jsou od sebe brzy ráno odloučeni povolávacím rozkazem. Muži odcházejí do kopců připravovat diverzní akce, ženy prchají s dětmi před gestapem a zakládají v lese tábor, kde udržují oheň, vaří polévku a čekají na návrat svých mužů. S napětím čekají, pro koho postaví kříže, či dítě nepřežije tvrdé podmínky v lese...) **Dramaturgický střih** – po poklidném dni měli být účastníci vystaveni momentu překvapení a začít další den v pět hodin ráno přímým nástupem do zmíněné hry *Válečník*; v průběhu celého semináře jsme statičtější programové bloky prokládali zážitkovými venkovními hrami, které sloužily k vyvětrání mozků a k hernímu tmelení skupiny; každý večer byla uvedena vtipná tečka v podobě *Kritického klubu* – program mírně parodizující erudované televizní pořady, v němž instruktoři v rolích zahraničních odborníků kritizují (své vlastní) nedostatky a chyby z průběhu uplynulého dne semináře. **Odbornostní vyváženost** – hlídali jsme, aby žádný den nebyl odborně předimenzovaný nebo naopak příliš chudý. **Rámcový kurz** – jako otvírák jsme vytvořili premiérovou hru *Pátý element*, která měla za cíl spustit proces utváření účastnické skupiny pozvolným a příjemným způsobem a která navíc obsahovala silnou sebereflexní část, v níž si každý účastník sumarizoval své dosavadní instruktorské znalosti a dovednosti a poté si definoval konkrétní zakázku v oblasti psychické bezpečnosti pro *Psychoseminář*. Závěrem pak byla druhá část programu *Pátý element*, při které účastníci vyhodnocovali naplnění zakázky a pojmenovávali svůj odborný posun, k němuž na semináři dospěli. Do zbylých oken scénáře zapadly další odborné bloky podle jejich návaznosti a odbornostní vyváženosti. V kupě shromážděných zážitkových programů jsme navíc hledali takové, které by souvisely s některými odbornými tématy – tomu odpovídalo např. zařazení *Map duševní krajiny* – sebereflexního výtvarného programu, který kromě seznámení v rámci skupiny posloužil zároveň jako

příklad diagnostického programu, k němuž jsme odkazovali v následujícím odborném bloku „diagnostika účastníků“. Naopak některé zážitkové hry absolutně nesouvisící s odborným obsahem semináře byly zvoleny záměrně, aby mysl účastníků na chvíli zaměřeno něco úplně jiného. Celkově mělo být docíleno relativně **využitého poměru znalosti/dovednosti/zážitek**. Zároveň jsme v odborných blocích nechtěli účastníky zahltit teorií a naopak chtěli dát co nejvíce prostoru nácvičku dovedností, protože praktickou zkušenost považujeme za zásadní. Abychom zachovali rovnováhu znalostí a dovedností, padlo rozhodnutí k napsání skript, která by obsahovala o něco více teoretických informací, než jsme hodlali poskytnout na semináři samotném, a která by sloužila k samostudiu. Ve scénáři jsme si různobarevně označili čistě zážitkové programy a odborné bloky, ve kterých se kombinovaly znalosti a dovednosti. Příslušelo každému garantovi odborného tématu, aby posoudil míru nezbytných teoretických informací nutných k znalostní vybavenosti účastníků a míru praktického tréninku, který by tyto znalosti pomohl vstřípit vlastní zkušeností. **Vlastní zkušenost účastníků** byla ústředním motivem *Psychosemináře*. Kromě zkušeností nabízených seminářem (zážitkové programy, praktické tréninky) mělo být pracováno i se zkušeností účastníků z jejich dosavadního instruktorského života. Do programu jsme proto zařadili pravidelné Bálintovské skupiny, v nichž každý účastník dostal prostor pro přednesení svého osobního tématu (problému) z oblasti vlastní instruktorské práce a získal náhled (jiné úhly pohledu, rady, možnosti řešení atp.) na své téma od ostatních kolegů. Důležitým prvkem *Psychosemináře* byly i jeho tzv. **vychytávky**. Nechali jsme např. vyrobit pro všechny účastníky dárky v podobě kapsníků s natištěným schématem postupu krizové intervence. Nazvali jsme je „kapsníKI“ (KI – zkratka krizové intervence) a předali se slovy: *když nic nepomáhá a účastník stále brečí, nezbyvá než zapůjčit kapsníKI*. Dále jsme na kurz pozvali hosta – psycholožku *Linky důvěry*.

Zpracování odborných témat

Po metodicky funkčním sestavení scénáře celého semináře je potřeba vymyslet konkrétní obsah jednotlivých programových bloků. Opět existuje několik způsobů, jak na to. Lektorský tým může společně stanovit cíle jednotlivých programů a jejich odborní garanti je pak naplní obsahově, nebo je možné společně pouze nahodit rozmezí odborného obsahu daného bloku a garant sám si stanoví jeho cíle a podle nich zpřesní i obsah. Finální obsahová podoba programového bloku však vzniká až v interakci s účastnickou skupinou, která ji do jisté míry také ovlivňuje. Odborný garant v tuto chvíli připravuje obsah svého bloku v souladu s jeho tematickým vymezením a jeho cíli. Měl by opět stanovit, v jakém poměru budou namíchané znalosti / dovednosti / zážitky, a to nejen v souvislosti s metodickými kategoriemi, ale i v závislosti na časovém umístění programového bloku v daném dni i ve scénáři jako celku. Při plánování konkrétních činností by měl brát v úvahu také předpokládanou psychickou i fyzickou kondici účastnické skupiny a obsah a činnosti předcházejícího programu.

Prověření v praxi a inovace

■ Příklad z *Psychosemináře 2008*

Vrátím se k tematické oblasti „prevence psychických poranění“. Odborný garant zpracoval výchozí zadání následovně: Po představení tématu jako celku hovořil na úvod o bezpečnostních standardech *Outward Bound* tak, že je rozčlenil do kategorií „co na kurzu rozhodně ANO“ a „co rozhodně NE“, jednotlivé body napsal na barevné karty (ANO – zelené, NE – červené), postupně je vylepoval na stěnu a každý okomentoval a doplnil příkladem. Poté předal slovo dalšímu lektorovi, psychologovi, který hovořil o psychopatologii osobnosti účastníka. Po tomto úvodu následoval praktický workshop „práce se scénářem“, při němž byli účastníci rozděleni do čtyř týmů po šesti lidech. Simulovali tým jednoho z prázdninových kurzů, který se sešel na druhé přípravné schůzce. Cíle, zaměření kurzu a účastnickou skupinu určil text z propagační skládačky *PŠL*. Tým se sešel nad scénářem s již umístěnými velkými programovými bloky – výsledkem práce jejich první schůzky. Úkolem bylo umístit do scénáře kurzu čtyři další programy, dva z nich psychicky velmi náročné. Všechny týmy měly stejné zadání. Po samostatné práci za občasných konzultací lektora proběhla prezentace všech týmů a připomínkování ze strany ostatních účastníků i odborného garanta. Lektor setkání uzavřel zamyšlením nad instruktorskou etikou, konkrétně nad hranicí motivace a manipulace účastníků, a představení škály „výzva versus bezpečnost“ zážitkových programů.

Po pečlivé metodické přípravě už nezbyvá nic jiného, než prověřit model v praxi. V průběhu realizace je dobré zaznamenávat veškeré připomínky, které přicházejí z účastnické skupiny, a podněty, které vystávají v hlavách realizačního týmu, aby bylo k čemu se vracet při závěrečném hodnocení semináře, kdy jsou již konkrétní postřehy zastíněny zážitky a vyčerpáním týmu. I při sebelepším plánování a detailní přípravě se vždy objeví něco, co se dá udělat lépe nebo jinak. Aby nezůstalo jen u postřehů na papíře, je dobré podpořit inovaci semináře jeho další realizací. Proto plánujeme *Psychoseminář 2009*. Těšte se.

Kdo je za mě zodpovědný?

Petra Drahanská
Vladimír Vogeltanz

Mnohdy svými kurzy, programy a jejich následnými rozbory se skupinovou zpětnou vazbou otevíráme účastníkům prostor pro jejich vlastní rozvoj, přebírání zodpovědnosti za vlastní jednání a rozhodování, hledání sebe sama a svých hodnot. Nakolik je to práce zodpovědná, či se z hlediska naší odborné kompetentnosti pouštíme na tenký led, může být otázkou. V rámci tohoto tématu jsem oslovila **MUDr. Vladimíra Vogeltanze**, který je vystudovaným lékařem s dlouholetou praxí na ORL, ale po období silných pochybností o účinnosti léčebných prostředků oficiální medicíny vystoupil z lékařské komory a vydal se hledat vlastní cestu. Přes lidové léčitelství a celostní medicínu nakonec našel své místo v etikoterapii. Dnes pořádá množství přednášek, vede individuální terapie, připravuje víkendové i celotýdenní semináře. Přestože při své práci nevyužívá zážitkové pedagogiky jako takové, pracuje se skupinovou dynamikou, aktivním zapojením účastníků a zpětnou vazbou. Struktura jeho seminářů je následující: Každý z účastníků dostane prostor pro to, aby představil sebe a svou životní situaci. Poté získává na základě svého projevu zpětnou vazbu od skupiny. Na závěr si bere slovo Vladimír Vogeltanz, který ve většině případů velmi přesně pojmenuje nejcitlivější místa, se kterými by měl dotyčný sám nadále pracovat. Jako třešničku na dortu pustí každému z účastníků na závěr bloku, který je mu věnován (1–2 hodiny), skladbu s českým textem, která dodá situaci ještě další rozměr. Trefnost, s jakou vybírá jednotlivé skladby, je někdy až zarážející. Při delších akcích prokládá program společnými

výlety na duchovní místa či místa se silnou energií. V rámci závěrečného večera požádá každého, aby si připravil pro ostatní krátký výstup (přednesl vlastní text, zazpíval píseň či představil jinou svoji dovednost). Netřeba dodávat, že pro mnohé je právě tato chvíle těžkým vykročením z komfortní zóny. I když Vladimír Vogeltanz přichází pravděpodobně z jiného prostředí než většina lektorů a instruktorů zážitkových akcí, lze hledat při vedení programu množství názorových paralel. Na otázku, jak vnímá poměr zodpovědnosti mezi účastníkem semináře a jeho lektorem a pozitivní či negativní dopad programu na rozvoj člověka, sepsal následující řádky, vycházející z příkladu vztahu nemocného člověka a lékaře:

Už samotná filosofie léčebné aktivity jedněch (mocných) v životech druhých (nemocných) je scestná. Vedla až k fatální pasivitě dnešního nemocného člověka. Žijeme v pohodlné nezodpovědnosti a závislosti. Zodpovědnost za nás převzal nepostradatelný lékař a jeho lék (lékařsko-farmaceutický komplex). Přitom už v roce 1931 **MUDr. Ctibor Bezděk**, zakladatel etikoterapie, řekl: *Ve skutečnosti by měl vlastně každý nemocný mít sám schopnost soustřediti všechny své duchooní síly ve směru svého uzdravení. A jaká je naše skutečnost?*

Stalo se zvykem v nemoci vyhledat na zdraví vyčleněného odborníka: na tělesno lékaře či léčitele, na duševno psychiatra, psychologa či terapeuta, a pomyslí-li se vůbec v ustálených, do hmoty zabudovaných společenských obyčejích na duchovno, pak kněze, šamana, gurua apod. Stalo se dokonce i psaným pravidlem, že tento člověk zodpovídá za zdraví nemocného, za to, jak on se cítí... Cítíte ten protimluv? Přijme-li pasovaný odborník na životy druhých tuto zodpovědnost, obětuje ve službě druhým celý svůj život. Bylo to jeho úkolem, nebo je to svým způsobem pohodlný zvyk? Dojde-li k vyléčení či potlačení příznaků nemoci pomocí operace, silných medikamentů či silou terapeuta, je to pro nemocného potvrzení (ubezpečení), že on nemusí ve svých návycích nic měnit. Nemusí jít do kontaktu se svou duší – obnažit nejproblémovější, nejcitlivější oblast života duše ve hmotě a vyřešit mnohdy úkol, pro který si duše přišla a na nějž ji nemoc upozorňovala. Je to velké ulehčení, ale za cenu neodžití, odkladu, a zkouška se bude tudíž opakovat. Kdo je pak odpovědný za takové životní zdržení? Je to skutečná pomoc? Lékařství, které zachovává jak zvyk osobnostní

(hierarchické) nadřazenosti a nadřazenosti hmotných prostředků nad duchovními apod., se stává přežitkem uplynulého gabrielského období. Ale úkolem nynějšího michaelského období je zduchovnění, napřimění, samostatnost, vlastní pravdivost, každý má schopnost spojení s duchovním světem. Dokud člověk nepřevzme zodpovědnost do svých rukou, je stále závislý a nesamostatný, tedy: nemocný. Dnešní lékař by měl postupně opustit nedůstojné místo, které zaujímá v životě nemocného, aby důstojné místo ve svém životě konečně mohl zaujmout ten, kterému patří – dotčný dosud nemocný. Úkolem doby je dle mého mínění vrátit zodpovědnost tomu, komu patří. Vrat se k sobě a k Bohu. To je teprve skutečná humánní medicína – léčebně preventivní péče o člověka jím samotným. Přijetí vlastní zodpovědnosti sám sobě. Aby mohlo dojít k proniknutí pevných hrází pohodlného zvyku, musí být obnažena duše. Musí být ochota naslouchat nitru a svobodná vůle s objeveným také ve hmotě něco udělat. K tomu člověka dotlačí tíže okolností zvenku nebo tlak ducha zevnitř.

Rozhovor s Vladimírem Vogeltanzem

Vladimíre, tvůj názor je jasný, pro mnoho lidí jistě kontroverzní, a přitom sám vedeš týdenní kurzy, na které přijíždí až třicetičlenná skupina, kterou musíš nějakým způsobem řídit. Jak uoádíš tento přístup do života?

Já na to neumím úplně odpovědět, protože pracuji pokaždé trochu jinak a autenticky pro danou situaci. Někdy převládá moje racionální část a vedení má jasnou strukturu a řád vyplývající z praxe či nastudované literatury, ale někdy – z ničeho nic – přijde paprsek úplně odjinud a řeknu vtip, někoho pohladím, dlouze mlčím nebo udělám něco, co není nikde v žádném scénáři a nelze to nikoho naučit. Celkově však vycházím z toho, aby mluvil především ten daný člověk, aby on byl aktivní, aby on něco dělal. Já tam nejsem vůbec podstatný. Ve většině případů také na moje semináře přijíždějí lidé, kteří již tuší, že půjdou s kůží na trh a chtějí slyšet pravdu na svoji adresu. Na rozdíl od běžných lidí, kteří jsou zabarikádováni spoustou obranných mechanismů jenom proto, aby k nim pravda nepronikla, protože by bolela.

Jak se ti toho podařilo dosáhnout?

Napsal jsem dvě knihy a patnáct let vedu přednášky, z nichž lidé přicházejí. Mluví stále o tom jednom zásadním – že člověk musí sám. K etikoterapii nikdo nepřijde náhodou. Já se vždy objevím nebo lidé se u mě objeví přesně ve chvíli, kdy se začne dít to, co je styčným bodem pro obě strany. Ve většině případů je to v situaci, kdy člověk zjistí, že postaru už to nejde, chce začít nově, ale ještě neví jak. V tu chvíli se nabízí právě etikoterapie.

Nestalo se ti někdy, že jsi narazil na člověka, který mohl mít pocit, že ho tlačíš někam do příliš neznámých vod?

Když už jsem začal s tím racionálním a iracionálním přístupem – mám asi 15 systémů, kterými nahlédnu a kontroluji, kde se ten člověk právě nachází. Musí fungovat duchovní zákony – stejné přitahuje stejné. Nemůže to být tedy člověk, který je diametrálně někde jinde než já. Další je například zákon tíže, zákon toho, že co zasejeme, to také sklídíme – tohle všechno mi člověka vymezí na jakési mapě. Vystřeluji různé šípy, které se začnou protínat v jednom problematickém místě, čímž si jej objektivizují. Navíc pak vstupují do hry ještě ostatní ze skupiny, kteří většinou také svými komentáři potvrzují přesně ten moment, na kterém by měl člověk začít sám pracovat. Pak je to objektivní pravda, které se – ať už někoho tlačí nebo netlačí – nevyhneme. Ta pravda nemusí být například nic jiného, než že je ten člověk nesebevědomý. To je navíc ve většině případů prapůvod veškerých problémů – strach, že nejsem dost dobrý.

Když se vrátím zpět ke skupinové práci, jaké jsou hlavní cíle, které sleduješ?

Nejprve se snažím vybudovat ve skupině pocit pospolitosti tak, aby to byla skutečně komunita a nikoliv pseudokomunita. Snažím se vytvořit prostor pro kamarádství. Přeji si, aby byli účastníci ochotni vzájemně jeden za druhého bojovat, a aby si dočasně vytvořili vůči okolnímu světu postoj – toto jsme teď my a patříme k sobě. Druhým důležitým aspektem mé práce je potřeba vybudovat kázeň. Trvám například na včasných příchodech a na společné domluvě. Protože ve chvíli, kdy do skupiny vstoupí nějaká těžká energie, něco se stane, nebo ji tam někdo vnese svým příběhem, tak musím vědět, že lidé nezačnou opouštět židle. Může se stát, že je práce únavná, zdoluhavá, až nudná. Někdo si odskočí, druhý si jde pro čaj, a najednou chybí pět lidí. To nelze. Musím mít kázeň lidí tak zmapovanou, aby palisáda skupiny, která chrání zranitelné centrum jednotlivců, byla pevná. Jakmile několik lidí chybí, může přijít průvan a temno. Shrnu-li to, je potřeba utvořit pevnou a kázeňsky ukovanou partu.

Není tedy právě toto součástí tvé zodpovědnosti – takovou partu vybudovat?

Je, ale záleží to stejně na lidech. Já to nabízím jako možnost, za kterou si jdu. Když například řeknu, že se sejdeme v půl, jsem tam v půl. Když řeknu, že nebudeme z místnosti odcházet víc jak po jednom, tak neodejdu, když už někdo chybí. Mám zkušenost, že když je vybudována tato soudržnost, aby se lidé například vzájemně prolínali i bez ohledu na mě, tak je zajištěno, že to bude funkční. Kdežto když bude skupina sbírkou cizorodých individualit, které se nechťejí o nic dělit, ani o své příběhy, tak nikdy nemůže vzniknout prostor pro pocit důvěry, ve které by měl někdo chuť se jakkoliv obnažovat, a ve které by bylo možno také něco získat.

A jak toho tedy docílíš?

Já prostě věřím tomu, že přijedou přesně ti lidé, kteří tam mají být, že se otevře přesně to téma, které většina z nich skutečně prožívá, že se odváží být pravdiví, a že byli svedeni z vyšších důvodů přesně ti, kteří to potřebují – včetně mě samotného. Já se z toho nesmím vylučovat. A ve chvíli, kdy se otevře první člověk a ostatní začínají naslouchat, dozvídají se nejen to, co jim ten člověk říká o sobě, ale především to, co jim ten člověk říká o nich samotných. Tento princip se snažím vysvětlit hned v úvodu, kdy stručně představuji způsob práce a zásady etikoterapie. Seminář dává příležitost posunout se v daném modu o kousek dál. Skupinová práce dodává pocit, že v tom člověk není sám. Získá tam kumulované potencionální síly k tomu, aby učinil rozhodnutí, které by sám třeba odkládal nebo se ho vůbec neodvážil. V tom je ta síla, že člověk nabude přesvědčení, že už konečně hne se svým životem. Jestli to však nakonec udělá, je na každém zvlášť. Je to moje zodpovědnost?

Říká se, že největším uměním při práci s lidmi je schopnost klást dobré otázky. Dá se to někde naučit? Kde ses to naučil ty?

Jsem třicet let doktor a částečně tedy vycházím z umění anamnézy, i když je to hodně zjednodušené. Ale ten hlavní moment je naučit se zpasivnět a dát tím obrovský prostor pro aktivitu druhého člověka. Otázky používám až jako hodně pozdější metodu. Mnohem hodnotnější je, když člověk mluví spontánně sám. Například v individuálním sezení, když dám někomu prostor hodinu a půl mluvit, tak si často – aniž já promluví – přijde na nejvíc věcí. Sám sebe slyší říkat své myšlenky, které se utřídí, zapadnou, a on děkuje a odchází. Já jsem neřekl jediné slovo. Ale ta moje pasivita nespočívá v nečinnosti. Já jsem tam v tu chvíli pro něj, naslouchám, a on ví, že je mu věnována sto procentní pozornost. To je tajemství zповědi. Jde především o upřímný zájem.

Může tedy z tvého pohledu na věc existovat situace, ve které někdo někoho negationím způsobem ovlivňuje? Nebo je to vždy otázkou toho, jestli se dotyčný nechá ovlivnit?

Každý dospělý svéprávný člověk je na prvním místě zodpovědný sám za sebe. To je základní premisa. Já si mohu vykládat, co chci, ale on má povinnost si zrevidovat, s čím jeho bytost souhlasí či nesouhlasí.

Dokázal bys tedy shrnout, co na svých kurzech s lidmi děláš?

Nabízím jim prostor, aby se mohli otevřít a nechat si v bezpečném prostředí odzrcadlit, kdo vlastně jsou.

Děkuji za rozhovor.

*Za Gymnasion otázky kladla
Petra Draňanská*

ENÍZEPENÍZE